

О. Александров

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРАЇНАХ ЄС

Досліджено діяльність аналітичних центрів країн Європейського Союзу. Виявлено механізми їх впливу на формування державної політики. Окреслено шляхи запозичення досвіду кращих аналітичних центрів країн ЄС.

Ключові слова: інформаційно-аналітична діяльність, інформаційно-аналітичне забезпечення, аналітичні центри, державна політика, публічне управління.

Рівень розвитку інформаційно-аналітичної діяльності у провідних країнах світу є результатом тривалого історичного процесу еволюційних і революційних перетворень. При цьому чітко відслідковується взаємозв'язок між розвитком суспільства та зростанням потреби суб'єктів в інформації. Ефективності інформаційно-аналітичної діяльності як однієї із функцій управління, що має вагомe значення та є фундаментальною основою ефективного державного управління, у європейській політичній та державно-управлінській науці приділяється належна увага. Саме тому з метою впровадження кращого досвіду наукових закладів та аналітичних центрів країн ЄС необхідно здійснити його систематизацію та узагальнення.

Стан інформаційно-аналітичної діяльності досліджували у своїх працях зарубіжні та вітчизняні дослідники, серед яких: С. Вировий, Д. Звягіна, Є. Клиньшанс, Є. Попов, С. Телешун, О. Титаренко, І. Рейтерович та інші. Проте вплив інформаційно-аналітичної діяльності установ та аналітичних центрів країн ЄС на формування державної політики потребує додаткового узагальнення.

Мета статті – здійснити систематизацію та узагальнення кращого досвіду наукових закладів та аналітичних центрів країн ЄС.

В умовах глобалізаційних процесів на державноуправлінську систему кожної держави впливає значна кількість зовнішніх факторів. З метою передбачення та нейтралізації негативних тенденцій, розробки альтернативних шляхів розвитку до інформаційно-аналітичної діяльності як особливого напрямку діяльності, що пов'язаний із виявленням, опрацюванням, збереженням та поширенням інформації, здебільшого у сфері управлінської, політичної та економічної діяльності [1], у країнах ЄС залучають як державні наукові установи, так і незалежні аналітичні центри (Think Tank).

У Великобританії значну увагу інформаційно-аналітичній діяльності приділяють з середини ХХ ст. Серед інститутів, що здійснюють незалежний аналіз критичних глобальних, регіональних і державних проблем, доцільно виділити **Королівський інститут міжнародних справ** (англ. The Royal Institute of International Affairs *Chatham House*), що був заснований в Лондоні у 1920 р., як самостійний інститут політики, місія якого полягає у сприянні формуванню безпечного, процвітаючого та справедливого світу. Відповідно до щорічних індекс-рейтингів Університету Пенсільванії Global Go To Think Tank, у 2015 р. зазначений вище інститут посідає 2-ге місце серед Think Tank (ТТ) в світі (включаючи США) та 1-ше місце в світі (без врахування ТТ США) [2]. Експерти Chatham House формують нові ідеї про те, як краще протистояти критичним міжнародним проблемам шляхом використання можливостей сьогодення. Політичні рекомендації розробляються у співпраці з політиками, експертами та зацікавленими сторонами в кожній області.

Співробітники Chatham House регулярно інформують урядовців, законодавців та інші особи, надаючи можливість приймати рішення з урахуванням висновків експертів. Інститут видає два журнали: “International Affairs” і “World Review”. Перший є одним із найважливіших англійських наукових періодичних видань у галузі міжнародних відносин. Менші за обсягом публікації, насамперед різні види звітів, доступні на сайті Інституту [3].

Міжнародний інститут стратегічних досліджень (англ. *International Institute for Strategic Studies (IISS)*) засновано в 1958 р. з акцентом на ядерне стримування та контроль над озброєнням. Щорічно здійснює оцінки балансу збройних сил країн та проводить саміти безпеки [4]. Відповідно до щорічних рейтингів університету Пенсільванії Інститут у 2015 р. посідає 2-ге місце серед Think Tank (без урахування ТТ США).

Міжнародна амністія заснована в 1961р. (англ. *Amnesty International*) з метою проведення досліджень, спрямованих на попередження та припинення порушень прав на фізичну та психологічну недоторканність, на свободу совісті та самовираження, на свободу від дискримінації тощо. Організація привертає увагу до порушень прав людини та виступає за дотримання міжнародних стандартів. До її завдань належить мобілізація громадськості з метою чинення тиску на осіб, які порушують права людини. За свою роботу Міжнародна амністія удостоєна Нобелівської премії миру, а також премії ООН в галузі прав людини. Відповідно до щорічних рейтингів університету Пенсільванії, у 2015 р. посідає 3-тє місце серед Think Tank (без врахування ТТ США).

Заснований у Бельгії у 2005 р. аналітичний центр **Брейгель** (англ. *Bruegel*) спеціалізується в галузі економіки [5]. І хоча серед відомих центрів він має найменший досвід діяльності, проте фаховий склад експертів забезпечив йому 2-ге місце в світі (без врахування ТТ США), 5-те місце серед Think Tank в світі (включаючи ТТ США), 3-тє місце серед аналітичних центрів із найбільш істотним впливом на державну політику в усьому світі, 3-тє місце в галузі міжнародної економічної політики за світовими індекс-рейтингами Університету Пенсільванії в 2015 р. Global Go To Think Tank.

Аналітичні установи та центри Франції мають великий досвід в галузі інформаційно-аналітичної діяльності.

Серед аналітичних центрів Франції доцільно відзначити такі:

Інститут політичних досліджень у Парижі (фр. *Institut d'Études Politiques de Paris*, частіше використовують назву *Sciences Po*), заснований у 1872 р. як вільна школа політичних наук, є державним вищим навчальним закладом Франції, що одночасно є науково-дослідним центром. З метою виявлення наслідків впливу глобалізації на державну політику та соціальну поведінку досліджуються різні політичні, економічні й соціальні суб'єкти (державні та приватні, індивідуальні та колективні), їх взаємодія, все, що спричиняє зміну тенденцій у міжнародних відносинах. Дослідники вивчають основні питання, такі як охорона здоров'я, освіта, розвиток міст, безпека та охорона навколишнього середовища й розвиток демократії в усьому світі.

Інститут проводить дослідження за такими напрямками:

- закон, зокрема приватне та міжнародне право;
- економіка (міжнародна торгівля, грошово-кредитна політика, ринки праці та інноваційна діяльність);
- історія, зокрема політична історія, та вивчення конфліктів, всесвітня історія й історія знань і культур;
- політологія у всіх її формах: управління та державна політика, вивчення поведінки виборців, міжнародних відносин, політична теорія;

– соціологія, зокрема організаційна соціологія, економічна соціологія та соціологія соціальної стратифікації [6].

Школа державного управління (фр. *L'École Nationale d'Administration*) була створена в 1945 р. Ш. де Голлем з метою демократизації доступу до вищого корпусу державної служби, основними завданнями інституту є:

– розвивати прикладні наукові дослідження в галузі державної політики міжнародного масштабу;

– сприяти діалогу та конструктивній взаємодії між дослідниками, практиками та лідерами громадської думки.

Національний інститут демографічних досліджень (фр. *Institut National d'Études Démographiques INED*) заснований у 1945 р. та є урядовим інститутом під егідою Міністерства населення та Міністерства науки. Забезпечує моніторинг, аналіз та передбачення перспектив демографічного стану.

Центр аналізу прав власності та інновацій (фр. *The Center for the Analysis of Property Rights and Innovation (CAPRI)*) – незалежний дослідницький центр заснований у 1998 р., є одним із найбільших спеціалізованих європейських аналітичних центрів у галузі аналізу та попередження конфліктів. Фахівці центру здійснюють експертизу та перспективний аналіз у сфері: запобігання конфліктів, глобальної безпеки, кібер-ризиків, конфлікти в міських районах, переміщених всередині країни, стратегії США, геостратегічної ставки в Азії, Європі, Близькому Сході та Африці. Поширення знань і підвищення франкомовних досліджень є одним із основних завдань цього центру. Аналітичні матеріали CAPRI систематично публікуються у наукових журналах із управління, щорічно цей центр готує аналітичні матеріали з глобальних геополітичних питань – Атлас.

Центр аналізу, прогнозування та стратегії (фр. *Centre d'analyse, de prévision et de stratégie*) – аналітичний центр Міністерства закордонних справ Франції засновано 18 травня 1974 р. з метою проведення аналізу міжнародної ситуації та формування стратегічних рекомендацій, його діяльність сфокусована, здебільшого, на:

– аналізі змін у міжнародній обстановці та формування і завдань, що стоять перед державою у середньостроковій і довгостроковій перспективі, зокрема економічних, політичних, релігійних та демографічних;

– визначенні та пропозиції альтернатив і нових ідей для уряду.

Центр міжнародних досліджень економічного розвитку і соціальних рухів (фр. *Centre d'Études du Développement International et des Mouvements Économiques et Sociaux Cedimes*) засновано у 1978 р. У процесі моніторингу, аналізу та дослідження перспектив охоплює теми, зокрема розвиток промислової політики, міжнародних відносин, дипломатії, економічної та соціальної політики.

Центр перспективних досліджень і міжнародної інформації (фр. *Le Centres d'Études Prospectives et d'Informations Internationales*) створено в 1978 р. Це провідний науково-дослідний центр у галузі міжнародної економіки, досліджень бази даних, аналізу та перспектив розвитку з основних питань світової економіки.

Французький інститут міжнародних відносин (фр. *Institut français des relations internationales IFRI*) – центр незалежних досліджень і дебатів із аналізу міжнародних подій створений у 1979 р., основними завданнями його є: розвивати прикладні наукові дослідження в області державної політики міжнародного масштабу, сприяння діалогу та конструктивній взаємодії між дослідниками, практиками та лідерами громадської думки.

Відповідно до щорічних індекс-рейтингів Університету Пенсільванії Global Go To Think Tank, у 2015 р. цей інститут посідає 8-ме місце в світі (без урахування ТТ США).

Аналітичні центри Франції приділяють багато уваги інформаційно-аналітичній та прогнозній діяльності і поза межами держави.

Система аналітичних інститутів Німеччини виділяється серед Think Tanks Європи. Її утворюють, по-перше, так звані, "університети без студентів", основним видом діяльності яких є наукові дослідження у сфері зовнішньої політики, миру та безпеки, серед яких Інститут міжнародних справ і питань безпеки (SWP) та Німецька Рада з міжнародних відносин (DGAP). По-друге, аналітичні центри при університетах, зокрема при Інституті міжнародних справ і питань безпеки (SWP) тощо. По-третє, економічні науково-дослідні інститути: Німецький інститут економічних досліджень в Берліні (DIW), Інститут економічних досліджень при Університеті Мюнхена (IFO), Інститут світової економіки в Кілі (IfW), Рейн-Вестфальський Інститут економічних досліджень (RWI), Німецький інститут бізнесу в Кельні (IW). Їх академічні дослідження фокусується, здебільшого, на економічних аспектах європейської інтеграції. По-четверте, аналітичні центри та фонди Німеччини [7], серед яких:

Фонд Фрідріха Еберта (нім. *Friedrich Ebert Stiftung*), що був заснований у 1925 р. та названий на честь Ф. Еберта, першого демократично обраного президента Німеччини. Він об'єднує шість освітніх центрів і 13 регіональних відділень у всій Німеччині, має філії в більш ніж 90 країнах та здійснює діяльність більш ніж в 100 країнах світу [8]. Зазначений фонд ім. Фрідріха Еберта працює в Україні з 1993 р. За цей час цей фонд постійно розширює сферу своєї активності та розвиває партнерські відносини з громадянським суспільством, профспілками, парламентом, урядовими структурами, політичними партіями й науко-дослідницькими установами. Основні завдання протягом цього часу змінювалися залежно від розвитку України. Увага цього фонду приділяється, насамперед, підтримці демократичних інституційних структур, а також сприянню в розвитку журналістики та профспілкового руху.

Фонд Конрада Аденауера (нім. *Konrad Adenauer Stiftung*), заснований у 1955 р. як "Товариство для християнсько-демократичної громадянської освіти" (у 1964 р. йому присвоєно першого федерального канцлера), розробляє програми громадянської освіти, спрямовані на сприяння становленню свободи, миру і справедливості, на зміцнення демократії, об'єднання Європи, зміцнення трансатлантичних відносин та розвиток співробітництва.

Transparency International, що працює з метою звільнення світу від корупції. Відповідно до щорічних рейтингів університету Пенсільванії, у 2015 р. посідає 6-те місце серед Think Tank (без врахування ТТ США).

Функції інформаційно-аналітичної діяльності та державного програмування покладені на низку державних органів, серед яких Міністерство економіки, Міністерство фінансів та провідні науково-дослідні економічні інститути. Німецький уряд консультують також Наукова рада при федеральному Міністерстві економіки та праці, Наукова рада при федеральному міністрові фінансів, Експертна рада з оцінки загальноекономічного розвитку, які надають аналіз загального стану економіки, тенденцій її розвитку та економічної політики. У січні кожного року федеральний уряд представляє бундестагу і бундесрату річний економічний звіт, у якому, зокрема викладаються напрямки діяльності уряду в галузі економіки та фінансів на поточний рік, основні параметри виконання економічної та фінансової політики реформ. Метою державної політики Німеччини є поліпшення своїх позицій у розвитку інноваційних технологій наукового прогнозування і довгострокового планування зокрема [9].

Отже, в ФРН багато уваги приділяється інформаційно-аналітичній діяльності як державними установами, так і приватними аналітичними центрами та фондами.

Досвід інформаційно-аналітичної діяльності аналітичних установ, центрів та організацій Польщі для нас є цікавим, адже так вже історично склалося, що наші народи протворюють поруч шляхи становлення державності та незалежності.

Польський інститут міжнародних справ (пол. *Polski Instytut Spraw Międzynarodowych*) є провідним у Центральній Європі центром, що позиціонує себе між світом політики та незалежного аналізу. Він забезпечує аналітичну підтримку осіб, які приймають рішення та дипломатів, ініціює суспільну дискусію й поширює експертні знання про сучасні міжнародні відносини, адже керується переконанням, що процес прийняття рішень у міжнародних відносинах повинен базуватись на знаннях, отриманих шляхом надійних та достовірних досліджень [10].

CASE-Центр соціальних та економічних досліджень в Польщі з серпня 1991 р. здійснює аналіз та надає рекомендації в проведенні економічних реформ.

Інститут політичних досліджень (пол. *Instytut Studiów Politycznych*) було створено у вересні 1990 р. як нову установу в структурі Польської академії наук. Діяльністю цього інституту, у відповідь на виклики часу, є аналіз процесів, що відбуваються у польському суспільстві, зокрема вплив змін власності на ефективність національної економіки та умов життя суспільства, а також зміцнення демократії (функціонування парламентської системи та значення політичних еліт).

Окрім того, в Польщі працюють майже 10 відомих у світі недержавних аналітичних центрів, а саме: Інститут досліджень основ демократії, Інститут польської політики, Інститут приватного підприємництва і демократії, Міжнародний центр розвитку демократії, Фонд підтримки місцевої демократії, Гданський інститут ринкової економіки, Дослідницький центр ім. Адама Сміта, Інститут сталого розвитку тощо.

Серед аналітичних центрів Польщі також доцільно виокремити:

1. *Європейський форум* (пол. *Forum Europejskie*) незалежний студентський аналітичний центр при Європейському Центрі Варшавського Університету. Займається дослідженням міжнародної та внутрішньої політики Європейського Союзу, її впливу на ситуацію в країнах-членах та зв'язку з партнерськими державами (США, країни Східного Партнерства тощо).

2. *Центр демократичних досліджень* (пол. *Centrum Studiów nad Demokracją*) проводить дослідження в галузі теорії демократії, її моделей, громадської участі та політичної інновації, демократичних, суспільних рухів, а також суспільних відносин і політичних поглядів. Він співпрацює з численними науково-дослідними центрами в Польщі і за кордоном, а також із неурядовими організаціями. Діяльність цього центру спрямована на визначення ефективних методів, що полегшують функціонування публічної сфери.

3. *Інститут соціальної політики Варшавського університету* (пол. *Instytut Polityki Społecznej Uniwersytet Warszawski*) – один із найстаріших академічних центрів Польщі, що здійснює навчання та дослідження в галузі соціальної політики як складової державної політики.

4. *Інститут приватного підприємництва і демократії* (пол. *Fundacja "Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym"*) – незалежна, заснована в 1993 р., фундація, що досліджує розвиток приватного сектора в Польщі. Інститут ініціює внесення поправок до існуючого законодавства, розробляє стандарти економічних відносин, бере участь у громадських обговореннях та організує національні й міжнародні брифінги, конференції та семінари для політиків і журналістів.

5. *Фундація Міжнародний центр розвитку демократії* (пол. *Fundacja Międzynarodowe Centrum Rozwoju Demokracji*) – заснована у 1992 р. спільно Ягеллонським університетом та Економічною академією і працює в напрямках: європейські та східні дослідження, дослідження питань безпеки, громадянського суспільства тощо.

6. *Фундація підтримки місцевої демократії* (пол. *Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej*) – працює з 1989 р. Основні напрямки діяльності – розвиток громадського самоврядування, підтримка місцевих органів влади та місцевих адміністрацій, місцеве самоврядування. Фонд підтримує розвиток демократії в країнах Східної Європи, зокрема в Україні, Білорусі, Литві, Румунії та країнах СНД.

7. *Фундація політичного розвитку* (пол. *Fundacja Polityki Rozwojowej*) – здійснює оцінку політичного розвитку. Співпрацює з урядовими та неурядовими організаціями, зокрема Грузії, Туреччини, Вірменії, Азербайджану й Молдови. Бере участь у проектах, пов'язаних із ефективністю діяльності органів місцевого самоврядування тощо.

8. *Гданський інститут ринкової економіки* (пол. *Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową*) засновано у 1989 р. Він є одним із провідних польських дослідницьких центрів у галузі економіки. Своєю діяльністю сприяє трансформації польської економіки в систему вільного ринку. Інститут проводить дослідження та аналіз економіки, суспільства та державної політики, формулює ідеї та концепції модернізації й розвитку, організовує простір для дискусій та діалогу тощо.

З метою підвищення ефективності діяльності, наукові установи, фонди та аналітичні центри країн ЄС залучають науковців та дослідників, які мають досвід у відповідній сфері, проводять зустрічі з політичними лідерами та особами, що приймають політичні рішення, практикують обмін досвідом та поширення ідей в межах робочих груп, семінарів, конференцій із залученням фахівців різних областей тощо [11].

Важливою складовою діяльності неурядових інститутів та центрів є надання консультацій посадовим особам з політичних питань.

Зростає взаємодія Think Tank та громадськості через он-лайн форуми. Наприклад, у Великобританії Інтернет-форум “EPN blog” дозволяє Think Tank не лише заявити про себе широкому колу громадськості, а й залучити до аналітичної діяльності міжнародних експертів та фахівців із різних сфер.

Висновки

Отже, на сучасному етапі у країнах ЄС успішно, плідно та ефективно поруч із державними працюють незалежні організації, що здійснюють інформаційно-аналітичну діяльність та розробляють прогнози перспектив, зокрема й світового (глобального) розвитку.

Наукові установи та аналітичні центри країн ЄС треба вважати орієнтиром, адже політична, економічна, антикорупційна, правозахисна роль, лобістська, аналітична, дослідницька, інформаційна, прогностна тощо функції, їх вплив на формування державної політики в умовах публічного управління, місце й роль, що вони виконують у суспільстві, є взірцем і для відповідних установ і центрів, українських зокрема. Адже комунікація між владою та громадянським суспільством, представництво й захист суспільних інтересів, моніторинг дій влади, критичний аналіз та оцінка її рішень і формулювання альтернативних політичних пропозицій, переклад політики на мову, доступну простим громадянам, і їх політична просвіта – ось далеко не повний перелік функцій, що здійснюють аналітичні центри у сучасному світі.

З метою впровадження досвіду інформаційно-аналітичної діяльності кращих європейських Think Tank, необхідно підвищити рівень підготовки спеціалістів інформаційно-аналітичної діяльності до роботи в умовах динамічних змін соціально-політичного середовища шляхом проведення семінарів, конференцій та круглих столів за участю кращих світових фахівців зокрема.

Проте розробка нових механізмів впливу аналітичних установ та центрів на ефективність державного управління в Україні повинна відбуватися з урахуванням як міжнародного досвіду, так і історичних вітчизняних практик.

Список використаної літератури

1. Телешун С. О. Політична аналітика в системі публічного управління [Текст] / С. О. Телешун, С. В. Сьомін, О. Р. Титаренко [та ін.]. — К. : НАДУ, 2008. — С. 38.
2. Global Go To Think Tank Index Report 2015 [Electronic resource]. — Access mode : http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=think_tanks.
3. The Royal Institute of International Affairs Chatham House [Electronic resource]. — Access mode : <https://www.chathamhouse.org>.
4. International Institute for Strategic Studies [Electronic resource]. — Access mode : <https://www.iiss.org/en/about-s-us>.
5. Bruegel [Electronic resource]. — Access mode : <http://bruegel.org>.
6. SciencesPo [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.sciencespo.fr/en/research/our-fields-study>.
7. Звягина Д. О. Аналитические центры Германии: история успеха [Электронный ресурс] / Д. О. Звягина. — Режим доступа : <http://web.snauka.ru/issues/2014/09/37292>.
8. Friedrich Ebert Foundation [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.fesdc.org/content/aboutus.htm>.
9. Клиньшанс Е. В. Зарубежный опыт государственного прогнозирования и планирования [Электронный ресурс] / Е. В. Клиньшанс. — Режим доступа : <http://www.distanz.ru/videoLecture/3505>.
10. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych [Źródło electroniczne]. — Ścieżka dostępu : www.pism.pl/strona_glowna.
11. Попов О. Є. Пріоритети діяльності інститутів інтелектуального забезпечення політики в Європейському Союзі / О. Є. Попов // Філософія і політологія в контексті сучасної культури [Текст]. — 2012. — Вип. 4(3). — С. 175—179.

Стаття надійшла до редакції 25.12.2016

Схвалена до друку редколегією 29.12.2016

О. Aleksandrov

THE SPECIFICS OF INFORMATION AND ANALYTICAL ACTIVITIES IN THE COUNTRIES OF THE EU

The activities of Think Tanks in the European Union have been investigated. The mechanisms of their influence on public policy formation have been identified. The ways of adopting the best practices of Think Tanks of the EU have been defined.

Key words: information and analytical activities, information and analytical support, think tanks, public policy, public management.